

مجموعه کتاب‌های نقطه

روزنامه‌نگاری ویکی

محمد مهدی مولایی

سرشناسه:	مولایی، محمدمهدی، ۱۳۶۱-
عنوان و نام پدیدآور:	روزنامه‌نگاری ویکی؛ محمدمهدی مولایی.
مشخصات نشر:	تهران: ثابته، ۱۳۹۲.
مشخصات ظاهری:	۴۸ ص: جدول.
فروست:	مجموعه کتاب‌های نقطه: روزنامه‌نگاری جدید؛ ۷/ دبیر مجموعه: محمود سلطان‌آبادی.
شابک:	۹۷۸-۶۰۰-۷۲۵۹-۰۳-۰؛ دوره: ۵-۴-۹۲۶۳-۶۰۰-۹۷۸
وضعیت فهرست‌نویسی: فیا	
یادداشت:	کتابنامه: ص. ۴۴-۴۸.
موضوع:	ویکی‌ها (کامپیوتر)
موضوع:	روزنامه‌نگاری
شماره افزوده:	سلطان‌آبادی، محمود، ۱۳۶۰-
ردیف ملی:	۹۱۳۹۲/م۸، ۵/۸۸۸۲/TK510
رده‌بندی دیویی:	۰۰۵/۷۲
شماره کتابخانه ملی:	۳۳۱۰۱۸۹

روزنامه‌نگاری ویکی
محمدمهدی مولایی

دبیر مجموعه
طراح جلد
چاپ اول
تعداد
لیتوگرافی
چاپ و صحافی

محمود سلطان‌آبادی
سیما مولایی
۱۳۹۲ بهار
۱۰۰
حشر
نقشینه

شابک

شابک ۹۷۸-۶۰۰-۷۲۵۹-۰۳-۰
همه حقوق برای ناشر محفوظ است.

تهران، سعادت‌آباد، خیابان علامه جنوبی، خیابان ۲۶ شرقی - پلاک ۲۰، واحد ۴

تلفن: ۰۹۱۲۳-۹۵۴۵۱

www.saniehpress.ir

قیمت: ۲۵۰۰ تومان

فهرست

۷	پیش‌گفتار
۱۰	بخش اول: مقدمه‌ای بر ویکی‌ها
۱۰	از جنبش متن‌باز تا جنبش محتوای آزاد
۱۳	تاریخچه ویکی‌ها
۱۴	گسترش ویکی‌ها با بنیاد ویکی‌مدیا
۱۷	تکثر زبانی در دنیای ویکی‌ها
۱۸	تعریف ویکی‌ها
	انواع ویکی‌ها
	کاربردهای ویکی‌ها
	چالش‌های ویکی‌ها
	ویکی‌ها در ایران
۲۳	بخش دوم: روزنامه‌نگاری ویکی
۲۴	ویکی و روزنامه‌نگاری‌های جدید
۲۵	تجربه موفق: ویکی‌نیوز
۲۷	تجربه ناموفق: ویکی‌توریال

۳۹	گونه‌شناسی روزنامه‌نگاری ویکی
۳۳	نقاط قوت و ضعف روزنامه‌نگاری ویکی
۳۵	بخش سوم: فراتر از روزنامه‌نگاری ویکی
۳۶	راه‌اندازی و فعالیت ویکی‌لیکس
۳۷	مهم‌ترین افشاگری‌های ویکی‌لیکس
۳۹	پس‌لرزه‌های ویکی‌لیکس
۴۲	ویکی‌لیکسی‌شدن رسانه‌های جریان اصلی
۴۴	منابع و پیشنهادات برای مطالعه بیشتر

پیش از آن، همان‌گزار ویکی‌پدیا^۲ که یکی از بزرگ‌ترین وب‌سایت‌ها و منابع اطلاعاتی به‌شمار می‌آید، در اوت سال ۲۰۱۳ در کنفرانس سالانه «عصر اسنودن و آسانژ»^۳ به گفته او، ما در عصر اسنودن و آسانژ زخمی می‌کنیم که در این دوران همه نوع اطلاعاتی که مردم ترجیح می‌دهند مخفی بماند در معرض افشاء شدن قرار دارد.

1. Jimmy Wales
2. Wikipedia: www.wikipedia.org
3. www.wikipedia.org 2013.wikimedia.org
۴. Edward Snowden، ادوارد اسنودن (متولد سال ۱۹۸۴)، پیش‌کار فنی و امنیت قلب آمریکایی و کارمند سابق سازمان اطلاعات مرکزی آمریکا (CIA) به‌عنوان پیمفکار برای آژانس امنیت ملی کار می‌کرد. او در ژوئن سال ۲۰۱۳ اطلاعات طبقه‌بندی‌شده‌ای از برنامه‌های فوق‌سری آژانس امنیت ملی (ان‌اس‌ای) از جمله برنامه شنود پرزیم (PRISM)، عنوان یک برنامه جاسوسی مخفی و گسترده که توسط ان‌اس‌ای از سال ۲۰۰۷ به بعد اجرا شده است) را به روزنامه‌های گاردین و واشنگتن پست لو داد (منبع: ویکی‌پدیای فارسی).
۵. Julian Assange ژولین آسانژ (متولد سال ۱۹۷۱)، ناشر، روزنامه‌نگار، برنامه‌ریز کامپیوتر، کنشگر اینترنت و یکی از بنیان‌گذاران سایت ویکی‌لیکس و سردبیر آن است. ویکی‌لیکس مجرای برای افشاگری خبرها با هدف آفریدن حکومت‌های باز است (منبع: ویکی‌پدیای فارسی).

او در این کنفرانس از صدها شرکت‌کننده از ۹۰ کشور دنیا که بزرگان دنیای ویکی بودند خواست با تفکر در راه رسیدن به مدل ترکیبی جدیدی از روزنامه‌نگاری به او کمک کنند. به گفته او این مدل جدید می‌تواند ترکیبی از فعالیت کاربران اینترنتی داوطلب با روزنامه‌نگاران حرفه‌ای باشد. این که جیمی ویلز پس از بیش از یک دهه فعالیت ویکی‌پدیا، ویکی‌نیوز^۱ و چند ده وب‌سایت خواهر آن‌ها در قالب بنیاد ویکی‌مدیا^۲، از ویکی‌بازها برای یافتن مدل جدیدی برای روزنامه‌نگاری یاری می‌طلبد، نشان از تحولات بزرگ دنیای ارتباطات و رسانه‌ها در عصری است که در آن زندگی می‌کنیم. عصری که صاحب‌نظران مختلف از زوایای مختلف آن را مورد توجه قرار داده‌اند و جدیدترین آن‌ها نام‌گذاری جیمی ویلز با عنوان «ویکی‌ژورنالیزم» و آسانز^۳ است.

در چنین شرایطی تدریس مجموعه‌ای با موضوع «روزنامه‌نگاری ویکی»^۴ با دشواری‌های بسیاری همراه است. روزنامه‌نگاری ویکی همانند بسیاری دیگر از پدیده‌های نوظهور، مفهومی در حال شکل‌گیری است که هنوز تعاریف دقیق و مورد توافقی در مورد حدود آن وجود ندارد. دست‌کم می‌توان گفت که در قالب برخی تجربه‌های روزنامه‌نگاران از روزنامه‌نگاری ویکی سخن گفته می‌شود و باز شاهدیم که فراخوان جیمی ویلز در سال ۲۰۰۲ از سوی برخی رسانه‌ها با عنوان طرحی برای فکر کردن در مورد «روزنامه‌نگاری ویکی»^۴ توصیف می‌شود.

از این‌رو از این مجموعه نباید بیش از مقدمه‌ای برای آشنایی اولیه با برخی مفاهیم جدید دنیای روزنامه‌نگاری و ارتباطات توقعی

1. Wikinews: www.wikinews.org

2. Wikimedia Foundation: www.wikimediafoundation.org

3. Wiki Journalism

4. Wiki-journalism Idea

داشت. با چنین رویکردی تلاش شده ابتدا توضیحات مختصری درباره ماهیت ویکی‌ها به صورت عمومی ارائه شود و بخش اول کتاب با عنوان «مقدمه‌ای بر ویکی‌ها» با این هدف تدوین شده است.

در بخش دوم، بر اساس تعریف ابتدایی که از روزنامه‌نگاری ویکی به خصوص در دهه اول قرن جدید میلادی مورد توجه رسانه پژوهان قرار گرفته بود، روزنامه‌نگاری ویکی و نمونه‌هایی از آن بررسی می‌شود و ناموفق و ناموفق در این عرصه معرفی می‌شوند. همچنین گذشته‌نگار روزنامه‌نگاری ویکی و مختصری درباره نقاط قوت و ضعف آن گویا در این بخش ارائه می‌شود.

بخش سوم تمرکز از روزنامه‌نگاری ویکی «نام نهادهام که به‌طور خاص به پیاده‌سازی ویکی‌لیکس و پیامدهای آن می‌پردازد. زاویه توجه به روزنامه‌نگاری ویکی در این بخش متفاوت با بخش دوم است و عمدتاً به مباحث مربوط می‌شود که در دهه دوم قرن جدید میلادی محل بحث صاحب‌نظران است. عصر جدید که جیمی ویلز به آن اشاره می‌کند و دلیل آن یافتن شکل جدیدی از روزنامه‌نگاری را طلب می‌کند، نتیجه تحولاتی است که در بخش سوم به اختصار به آن‌ها اشاره خواهد شد.

در این جا لازم است از انتشارات ثانیه که در حوزه روزنامه‌نگاری و علوم ارتباطات پیشگام بوده و زمینه‌ساز این مجموعه را فراهم آورده است، تشکر کنم. امیدوارم با زمینه‌سازان برای آشنایی دانشجویان و علاقه‌مندان به روزنامه‌نگاری یا بحث‌های جدید دنیای فناوری از طریق انتشار چنین مجموعه‌هایی، در آینده‌ای نه‌چندان دور شاهد کاربردی شدن این بحث‌ها در فضای روزنامه‌نگاری و تحولی در عرصه رسانه‌ای کشور باشیم.

بخش اول: مقدمه‌ای بر ویکی‌ها

وب‌سایت‌های ویکی و به‌خصوص دانش‌نامه ویکی‌پدیا به یکی از منابع اصلی دسترسی به اطلاعات در اینترنت تبدیل شده‌اند و در هنگام جست‌وجو در موضوعات مختلف اغلب یکی از نتایج اصلی، صفحات ویکی‌پدیاست. به عبارتی کاربران فضای مجازی حتی اگر در وب‌گردی‌های‌شان به سراغ «ویکی‌ها» نرفته باشند، احتمالاً «ویکی‌ها» به سراغ آن‌ها آمده‌اند و در نتایج جست‌وجوهای اینترنت‌شان ظاهر شده‌اند.

یکی‌ها، نوعی از وب‌سایت‌ها هستند که مطالب‌شان را کاربران تولید می‌کنند. ویکی‌ها را گونه‌ای از رسانه‌های اجتماعی می‌دانند که بر آن افزایش سطح تعامل، کاربران نقش کلیدی پیدا کرده و فراتر از صرف تولید محتوا در اینترنت به تولیدکنندگان تبدیل شده‌اند. ویکی‌ها کارها و فرصت‌های جدیدی در فضای اینترنت ایجاد کرده‌اند، همان‌گونه که با چالش‌هایی نیز روبه‌رو بوده‌اند. در فرایندی که «دموکریزه‌شدن دانش و اطلاعات» نام گرفته، برخی صاحب‌نظران ویکی‌ها را دارای نقش کلیدی می‌دانند.

از جنبش متن‌باز تا جنبش محتوای باز

پیش از پرداختن به ویکی‌ها بهتر است به بستر فنی و فرهنگی که این فناوری‌های جدید در آن متولد شده و گسترش یافته‌اند، نگاهی بیندازیم. ویکی‌ها را می‌توان در دل جریانی فرهنگی-اجتماعی-رسانه‌ای با عنوان «جنبش محتوای باز»^۱ تعریف کرد. جنبش محتوای باز خود در ادامه «جنبش متن‌باز»^۲ ایجاد شده که جریانی در دنیای کامپیوتر و نرم‌افزار است.

1. Open Content Movement

2. Open Source Movement